

Для досягнення стійкого розвитку глобальної еколого-економічної системи необхідно розробити програми стабілізації чисельності населення і оптимального обсягу промислового виробництва. Використанням екологічних технологій, раціонального споживання ресурсів і їх економії, дадуть змогу створити надійний фундамент стійкого розвитку суспільства в масштабах всієї планети. Концепція стійкого розвитку тісно переплітається з проблемами національних інтересів окремих держав і соціально-екологічної безпеки світової спільноти в цілому [8].

Перспективи стійкого розвитку за самою суттю справи тісно пов'язані зі сферою національних інтересів окремих націй і держав. У цьому плані вченими України висунуто й обґрунтовано ідею підготовки та затвердження світовим співтовариством якісно нового документу – "Екологічної конституції Землі" [9, 10]. Саме прийняття цього надзвичайно важливого документу, як обов'язкового для всіх країн закону, спроможне забезпечити кожній державі і людській цивілізації в цілому, екологічну безпеку, нормальні природні умови для життя як нинішнім, так і майбутнім поколінням населення Землі.

Література

1. Вайцекер Э., Ловинс Л. Фактор четыре. Затрат – половина, отдача – двойная. Новый доклад Римскому клубу. – М.: Academia, 2000. – 400 с.
2. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 348 с.
3. Гринів Л. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 240 с.
4. Элман М. Теория мировой системы// Социальная экономика. – 2001, № 2. – С. 40 -49.
5. Туныця Ю.Ю. Эколого-экономическая эффективность природопользования. – М.: Наука, 1980. – 169 с.
6. Горшков В.Г. Энергетика биосферы и устойчивость состояния окружающей природной среды// Итоги науки и техники. Сер. Теоретические и общие вопросы географии, т. 7. – М.: ВИНТИ, 1990.
7. Стадницький Ю.І. Економічні основи оздоровлення довкілля. (Методологія і практика). – Львів: ДУ "Львівська політехніка" 1999. – 260 с.
8. Башнянин Г., Мазур Л., Харитонов В., Дубров Я. Національні інтереси та економічна безпека України// Нескорена нація. – 1999, № 76 (24 квітня). – С. 12.
9. Туныця Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Ч. I. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І Франка, 2002.
10. Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку. – Львів: Афіша, 2002. – 200 с.

УДК 330.341.1:338.45(477.83)

Аспір. М.В. Гомонай¹ – Інститут
регіональних досліджень НАН України

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ПРОМИСЛОВОСТІ МІСТА ЛЬВОВА

Здійснено оцінку інноваційної активності у промисловості міста Львова. Виявлено низку проблем, пов'язаних із зниженням інноваційної активності львівськими підприємствами та наведено заходи щодо можливості розробки інноваційної моделі розвитку.

¹ Наук. керівник: проф. Л.Т. Шевчук, д-р екон. наук – інститут регіональних досліджень НАН України

Doctorate M.V. Gomonaj – Doctorate of the Regional research institute NASU

Innovation activity assessment of Lviv industry

Innovation activity assessment is held. The row of problems, connected with the innovation activity going down is appeared and the measures for the working out possibility of the innovation development model are put here.

Актуальність теми. Тема цієї статті є надзвичайно актуальною, оскільки активна інноваційна діяльність є однією з основних умов досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання як реального сектора економіки, так і промислових підприємств. Зважаючи на те, що активізація інноваційної діяльності у промисловості належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватися насамперед на державному та місцевому рівні, дослідження теоретичних і практичних питань формування місцевої інноваційної політики становить важливу проблему у сучасній науці.

У сучасних умовах промислове підприємство зацікавлене у забезпеченні конкурентних переваг за рахунок технологічного рівня виробництва продукції, а тому самостійно намагається забезпечувати динамічний його розвиток. Однак, самостійно підтримувати необхідні темпи розвитку технологій більшість львівських підприємств не у змозі з таких причин:

1. Розрив між технологічним станом розвинених країн світу є досить істотним, оскільки економіка, яка після розвалу СРСР дещо подолала кризові явища, знаходиться в ролі "наздоганяючої" і не має достатніх інвестиційних ресурсів, а "технологічну прірву" складно подолати навіть фінансово забезпеченій системі.
2. У Львові знаходиться значна кількість збиткових підприємств. Так, за результатами 2003 р. промисловими підприємствами міста було допущено збитків на суму 179,5 млн. грн. [2] Збиткові підприємства не у змозі самостійно забезпечити достатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), які формуються в його межах.
3. У місті підприємство є складовою частиною системи коопераційних зв'язків, а отже не одне, а вже ряд підприємств технологічного ланцюга потребують забезпечення та узгодження інноваційного розвитку.
4. Низка львівських підприємств не у змозі конкурувати з іноземними підприємствами. Тому необхідна чітка стратегія ліквідації відставання в інноваційній сфері, в основному за рахунок державної підтримки; своєю чергою, роль держави в розвинутих країнах світу полягає у використанні цілої низки форм стимулювання розвитку виробництва, експорту, інноваційної діяльності.
5. Проблема спрямування ринкового механізму розвитку на інноваційний шлях. Зважаючи на той факт, що ринкові відносини в Україні перебувають у стадії становлення, виникає необхідність налагодження системи відбору ефективних інноваційних проектів відповідно до загальнонаціональної стратегії.

Саме такі умови посилюють актуальність теми цієї статті.

Мета статті – дослідити та оцінити розвиток інноваційної діяльності підприємств у промисловості та умов їх функціонування для досягнення інноваційної активізації. Одним з напрямів такої роботи є, з одного боку, сприяння органів виконавчої влади розвитку інтелектуального потенціалу, науково-технічному прогресу, а з іншого – об'єднання зусиль науки і виробництва.

Тільки через модернізацію промислових підприємств, розширення асортименту конкурентоспроможної продукції, впровадження енерго-, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, виробництво власних інформаційних технологій, технологічне і технічне оновлення машинобудівної, приладобудівної та переробних галузей економіки міста стане можливим прорив української економіки на європейський та світовий ринки товарів.

Формування ефективної інноваційної політики є необхідною умовою не тільки становлення і розвитку промисловості, але й підґрунтям для переходу на модель сталого розвитку міста. На основі забезпечення прискореного науково-технологічного та інноваційного розвитку можна досягти корінного підвищення ефективності промислового виробництва у Львові, що сприятиме зростанню його конкурентоспроможності на світових ринках промислової продукції, підвищенню життєвого рівня населення міста.

Виклад основного матеріалу. Одним із наймісткіших показників, що відображають інноваційну активність у промисловості, є питома вага інноваційно-активних промислових підприємств серед їх загальної кількості (табл. 1).

Табл. 1. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації

Роки	Всього	З них		
		Здійснювали механізацію та автоматизацію виробництва	Впроваджували нові технологічні процеси	Освоювали виробництво нових видів продукції
2001	33	7	8	25
2002	31	4	4	27
2003	33	—	17	29
2004	16	—	8	13

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник/ Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

У 2004 р., за даними головного управління статистики, питома вага інноваційно-активних підприємств серед львівських промислових підприємств становила 0,96 %, що на 1,9 % менше за відповідний показник 2003 р.

Зменшення активності в інноваційній діяльності відбувається на підприємствах, що впроваджували нові технологічні процеси та освоювали виробництво нових видів продукції (табл. 2). Механізація та автоматизація виробничих процесів взагалі не здійснювалась.

Табл. 2. Освоєння виробництва нових видів продукції на промислових підприємствах, найменувань

Освоєння виробництва нових видів продукції	Роки				
	2000	2001	2002	2003	2004
Машин, устаткування, апаратів, приладів	10	4	5	—	1
Матеріалів, виробів, продуктів	952	1994	1793	1820	131
З них товарів народного споживання	899	1950	1758	—	—

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Освоєння випуску нової продукції у 2004 р. зменшилась на 93 % порівняно з попереднім роком. Випуском займались 81 % загальної кількості інноваційно-активних підприємств. Більшість із них освоїли випуск нових товарів народного споживання і тільки одне підприємство – нових видів машин та устаткування. У 2004 р. активно оновлювались устаткування та рухомий склад залізниці.

Найхарактернішим показником ефективності інноваційної діяльності, що водночас характеризує і конкурентоспроможність продукції, є зростання обсягу реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Оцінку ефективності інноваційної діяльності у промисловості сьогодні в цілому доцільно давати за результатами аналізу динаміки реалізації продукції (рис. 1) саме на зовнішньому ринку, оскільки міжнародний досвід свідчить, що успішний вихід країн із кризи за допомогою інновацій починається, передусім, шляхом експорту високотехнологічної продукції. Адже обсяг реалізації окремих груп промислової продукції на внутрішньому ринку має стійку тенденцію до зменшення (наприклад, машини та устаткування, засоби наземного та повітряного транспорту тощо). Водночас ефективність інноваційної діяльності підприємств деяких підгалузей промисловості (харчової, косметичної, виробництва товарів широкого вжитку) можна аналізувати у конкурентній динаміці, порівняно із присутніми на ринку імпортними аналогами.

Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, істотно не зменшився та обсяг реалізованої ними продукції відповідно до кількості підприємств, що впроваджували інновації дещо змінився (табл. 3, 4).

Табл. 3. Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію

Показники	Роки			
	2001	2002	2003	2004
Продукція, що зазнала істотних змін	14	20	22	18
Удосконалена продукція	17	15	21	14
Інша інноваційна продукція	11	10	5	3
Всього, одиниць	36	37	38	27

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

У 2004 р. кількість підприємств, що виготовляли на експорт інноваційну продукцію, становлять 75 % від загальної кількості. Обсяг відвантаженої інноваційної продукції за межі України збільшився на 67 % порівняно з 2001 р., але зменшився на 30 % – порівняно з 2003 р. (табл. 5). Динаміка реалізації інноваційної продукції (рис. 1) вказує на найбільші показники у 2002 та 2003 рр. у реалізації по Україні. Щодо реалізації за межі України, показники збільшуються вже у 2003 та 2004 рр.

Наявність проблеми з реалізацією української продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках є підтвердженням низької конкурентоспроможності продукції вітчизняного товаровиробника.

Промислово-інноваційна політика щодо експортоздатних галузей (машинобудування, електротехнічна, хімічна, текстильна, харчова та інших) має орієнтуватися на їх технічне переозброєння за рахунок самофінансування, за-

лучення до цього як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів, проведення ефективної валютної політики.

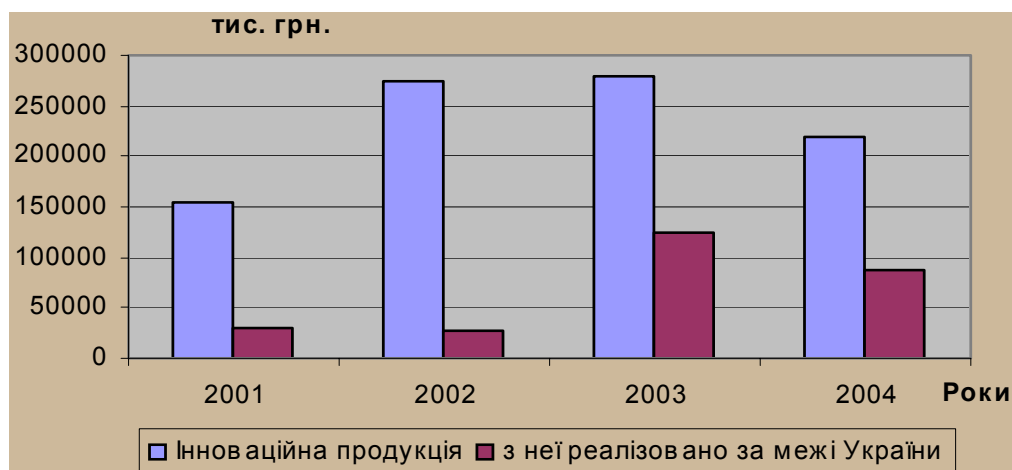

Рис. 1. Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, тис. грн.

Табл. 4. Обсяг реалізованої продукції

Показники		Роки			
		2001	2002	2003	2004
Всього	Тис. грн.	155528,4	274296,7	279919,7	219915,5
	До загального обсягу відвантаженої продукції, %	7,3	9,9	9,1	6,0
Продукція, що зазнала істотних змін	Тис. грн.	33719,7	159352,3	67954,7	90949,7
	До обсягу інноваційної продукції, %	21,7	58,1	24,3	41,3
Удосконалена продукція	Тис. грн.	68912,9	84406,5	192881,3	109697,6
	До обсягу інноваційної продукції, %	44,3	30,8	68,9	49,9
Інша інноваційна продукція	Тис. грн.	52895,8	30537,9	19083,7	19268,2
	До обсягу інноваційної продукції, %	34,0	11,1	6,8	8,8

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Табл. 5. Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України

Показники		Роки			
		2001	2002	2003	2004
Кількість підприємств, що виготовляли на експорт інноваційну продукцію		7	9	15	12
Обсяг відвантаженої інноваційної продукції	Тис. грн.	29038,8	28190,8	125311,3	88316,2
	До загального обсягу відвантаженої інноваційної продукції, %	18,7	10,3	44,8	40,2

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

У 2004 р. головними інвестиційними внесками були кошти країн: Швейцарії, Німеччини, Австрії, Угорщини, Данії, Великобританії та інші.

Основними важелями промислово-інноваційної політики стосовно галузей, які забезпечують соціально значимі потреби суспільства (легка та хар-

чова промисловості, автомобілебудування, виробництво побутової техніки, радіоелектроніки та інші), мають стати: застосування захисних імпорتنих тарифів; сертифікації імпоротної продукції у межах, що допускаються міжнародними нормами; створення сприятливих умов для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій; стимулювання виробництва сільськогосподарської техніки, яка здійснюватиметься через механізми фінансового лізингу.

Важливою характеристикою інноваційної діяльності є придбання ліцензій, "ноу-хау", технологій, інших видів промислової власності (табл. 6). Кількість підприємств, що займалися у період 2001 – 2004 рр. придбанням нових технологій, прав власності на винаходи, корисні моделі, промислові взірці та ліцензій на їх використання, збільшилась на 14 %.

Табл. 6. Групування інноваційних підприємств за напрямками проведених інновацій, одиниць

Показники	Роки			
	2001	2002	2003	2004
Всього інноваційно-активних підприємств	42	45	47	29
У тому числі мали витрати на:				
- дослідження і розробки	7	6	10	8
- придбання нових технологій, права власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та ліцензій на їх використання	1	1	7	7
- придбання засобів виробництва	13	20	21	17
- технологічну підготовку виробництва	5	13	11	10
- маркетинг, рекламу	12	14	11	8
- інші	5	9	5	3

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Основою майбутніх інноваційних розробок є сьогоднішній рівень підтримки державою сфери науки. Функції управління освітою і наукою здійснює Міністерство освіти і науки України. Наукові й науково-прикладні дослідження проводять установи НАН України та галузеві науково-дослідні, проектні інститути та міністерства. Вся ця децентралізована надбудова інколи діє як адміністративно-контролююча система та впливає на корпоративну науку. Якщо подивитись на досвід розвинутих країн, то більшість з них використовують "кластерний" підхід для визначення стратегії інноваційного розвитку. Промислові кластери – це виробничі мережі взаємозалежних фірм, об'єднаних одна з одною у виробничий ланцюжок. Інколи вони становлять альянси з університетами, дослідницькими установами, споживачами.

Приріст чисельності винахідників, авторів промислових взірців і раціоналізаторських пропозицій у 2004 р. зменшився на 52 особи порівняно з 1995 р. (рис. 2). Необхідно зазначити, що приріст кількості використаних об'єктів промислової власності збільшився на 62 одиниці (рис. 3).

Приріст прибутку від використання винаходів, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій збільшився на 481,2 тис. грн. за рахунок збільшення кількості використання об'єктів промислової власності (табл. 7).

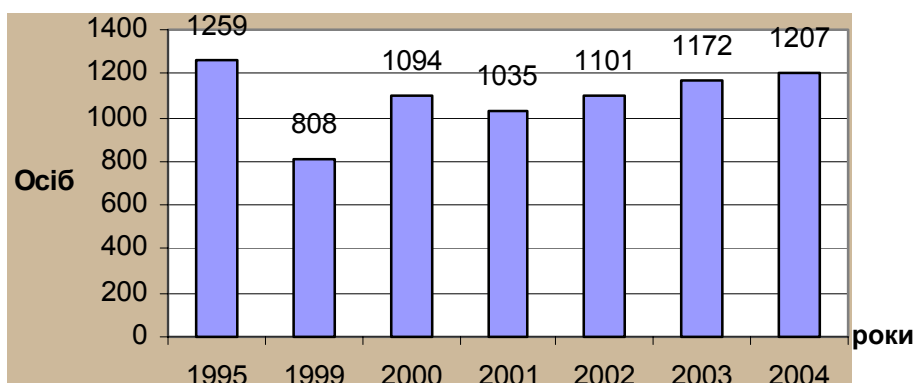

Рис. 2. Чисельність винахідників, авторів промислових взірці і раціоналізаторських пропозицій, одиниць

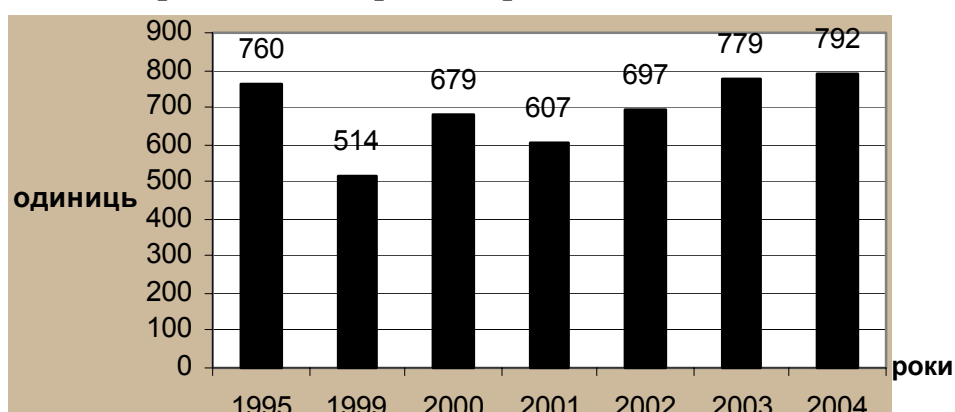

Рис. 3. Кількість використаних об'єктів промислової власності

У 2004 р. подача заявок і отримання охоронних документів на об'єкти промислової власності збільшується, це вказує на сприятливі умови, створені Держдепартаментом інтелектуальної власності для їх отримання (рис. 4).

Табл. 7. Прибуток від використання винаходів, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій

Прибуток	Роки						
	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Прибуток, тис. грн.	3417,2	1295,9	1194,4	403,7	355,4	942,0	3898,4

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Рис. 4. Надходження заявок до держдепартаменту інтелектуальної власності та видача ним патентів на об'єкти інтелектуальної власності, одиниць

Аналіз структури фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) за джерелами (табл. 8) вказує на постійне зменшення протягом останніх трьох років частки бюджетних коштів, саме цей момент і є найбільш слабким місцем в інноваційній політиці держави.

Табл. 8. Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності

Роки	Всього	У тому числі за рахунок коштів, тис. грн.					
		власних	держ-бюджету	позабюджетних фондів	кредитів	інших	іноземних інвесторів
2001	28290,8	27597,8	—	433,0	—	260,0	—
2002	61489,0	57311,4	327,6	433,0	—	3417,0	—
2003	59047,6	30564,8	1,3	213,0	9511,5	192,0	18547,0
2004	38267,3	30120,3	—	—	8147,0	—	—

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Основним джерелом фінансування є власні кошти підприємств, частка яких також зменшилась, очевидно, за рахунок зменшення кількості підприємств, що займалися інноваційною діяльністю.

У зарубіжній практиці для стимулювання капітальних інвестицій застосовуються переважно податкові і кредитні важелі регулювання: податкові пільги для інноваційних секторів економіки, надання субсидій та інші.

В Україні склалась ситуація, коли за рахунок посиленого податкового тягара на певні галузі економіки (харчову і легку промисловість, машинобудування) державні субсидії отримують галузі сировинного напрямку. Крім того, реструктуризації промисловості часто перешкоджає популістська позиція уряду, який, втручаючись у суперечки між акціонерами підприємств, призводив до того, що підприємства виявлялись не у змозі здійснювати програми модернізації та технологічного оновлення.

У 2001-04 рр. спостерігаємо зменшення майже усіх показників інноваційної діяльності та їх фінансування за напрямками (табл. 9). Окрім того, у Львові наявні чинники, які об'єктивно гальмують процеси активізації інноваційної діяльності. Насамперед, до них належить той факт, що стратегія переходу до приватної власності досить часто не передбачала (як основний критерій) збереження та формування інноваційно-активних підприємств. У процесі приватизації держава повинна була надавати пріоритет тим потенційним власникам, які після придбання підприємства могли б забезпечити його динамічний інноваційний розвиток. Проте в цих умовах інвестор уникає виконання інвестиційних зобов'язань. Крім того, створений приватний сектор дотепер не має уявлення про природу інновацій, яких він потребує. Після приватизації власник мав вирішувати питання налагодження виробництва, реструктуризації, відновлення виробничого потенціалу. Серед українських інвесторів початку дев'яностих років не було осіб, які здатні були б сплатити реальну вартість за об'єкти, що пропонувались для приватизації. Тому досить часто мали місце випадки використання приватизаційних схем, за якими підприємства штучно доводились до банкрутства тільки для того, щоб майбут-

ній власник міг за безцінь придбати те чи інше підприємство, яке втрачало свій потенціал та ринки збуту. У такому стані підприємства потрапляли до інвестора за значно зниженими цінами.

Табл. 9. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності

Роки	Всього	У тому числі на, тис. грн.					
		Дослідження і розробки	Придбання прав на патент, ліцензій на використання об'єктів промислової власності	Придбання засобів виробництва	Технологічну підготовку виробництва	Маркетинг, рекламу	інші
2001	28290,8	1487,2	19,7	25893,4	422,8	441,0	26,7
2002	61489,0	3490,0	32,5	42121,5	10067,0	5570,0	208,0
2003	59047,6	2650,6	4357,3	41847,4	4089,1	4887,9	1215,3
2004	38267,3	4177,9	1123,0	27381,8	3514,3	2067,6	2,7

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2004. – 117 с.

Оцінюючи фінансовий потенціал міста щодо впровадження інновацій у виробництво, потрібно констатувати: у Львові існує протиріччя між можливостями та необхідністю здійснення інновацій як на рівні окремих підприємств, так і держави.

Основною умовою ефективного функціонування підприємства у країнах з розвинутою ринковою економікою є конкурентоспроможність і прибутковість продукції на світовому ринку. Цього можна досягнути не тільки забезпечуючи виробництво технологічно сучасної продукції, але й працюючи на випередження, в умовах сьогоденної динаміки НТП. Самостійно підприємствам такі завдання не вирішити. Тому в розвинутих країнах використовуються різні форми державної підтримки, не тільки стимулювання експорту та виробництва продукції, а й обміну технологіями. Так, у США створені і діють спеціальні комісії із проблем міжнародної конкурентоспроможності промисловості, національної економіки. За результатами позиціонування продукції виробництва США відбувається встановлення її параметрів і відповідності до критеріїв інноваційності та технологічності. У Великобританії обмін нововведеннями між національними і закордонними фірмами регулює держава, посилюючи контроль над експортом передових технологій, їх передачею (трансфертом), запроваджуючи обмеження на імпорт товарів та пільги на придбання передових технологій для їх впровадження у виробництво.

Підсумовуючи викладене, варто відзначити, що актуальним завданням має стати відновлення функцій державного управління через інструментарій державної інноваційної політики.

Стратегічною метою інноваційної політики повинно стати забезпечення позитивної економічної динаміки за рахунок використання комплексу "інвестиції", формування внутрішніх інноваційних механізмів саморозвитку міста. Виходячи із зазначеної мети, обґрунтуємо зміст завдань, які потребують першочергового та перспективного вирішення:

- створення нових робочих місць та підвищення технологічного рівня існуючих;
- удосконалення галузевої структури господарства в напрямку розвитку інноваційного виробництва;
- зміна структури зайнятості населення;
- забезпечення стійких темпів економічного зростання;
- перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку.

Висновки. З метою забезпечення відповідності до критеріїв розвитку світової господарської системи, враховуючи об'єктивно обмежену інноваційну активність суб'єктів господарювання міста Львова, необхідно:

- створити умови для формування інноваційного комплексу;
- поліпшити фінансування освіти та науки;
- активізувати співробітництво з міжнародними фінансовими інституціями для забезпечення сталого соціального та економічного зростання через залучення інвестиційних ресурсів у пріоритетні сфери реального сектора економіки;
- стимулювати надходження іноземних інвестицій.

Наведені вище заходи дадуть змогу забезпечити розробку інноваційної моделі розвитку, які доцільно гармонізувати з державною інноваційною політикою.

Інноваційна політика держави повинна бути спрямована на забезпечення зростання обсягів капіталовкладень у сферу впровадження інноваційних технологій. Держава, використовуючи певні механізми, має забезпечити умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційної діяльності за рахунок створення позитивного інвестиційного клімату, внаслідок поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Високий рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання, наукових установ має забезпечити стан саморозвитку промисловості Львова.

Література

1. **Наукова** та інноваційна діяльність Львівщини: статистичний зб. Держком. статистики України/ Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2004. – 117 с.
2. **Промисловий** вісник: статистичний зб. Держком. статистики України/ Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2003. – 182 с.
3. **Промисловий** вісник: статистичний зб. Держком. статистики України/ Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2004. – 196.
5. **Активізація** інвестиційної діяльності підприємств в умовах трансформації економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.01 – І.М. Крейдич/ НАН України. Ін-т економіки. – К., 2002. – 19 с.
6. **Важелі** та стимули формування інвестиційних ресурсів у промисловості: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.01 – О.А. Гурська/ НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-еколог. дослідж. – О., 2000. – 17 с.
7. **Сухоруков А.І., Острий О.Г., Крупельницька Т.П.** Інноваційна активність в промисловості України. Основні підсумки інноваційної діяльності в промисловості України.